

‘Alsjeblieft, stop mij niet in de kluis!’

Peter Beukema (60) uit Gouda stuitte op een bijzondere gebeurtenis tijdens onderzoek naar de geschiedenis van zijn vader: een gewapende overval op het distributiekantoor in Ten Boer tijdens de Tweede Wereldoorlog. De eerste in de provincie Groningen. Het verzet maakte daarbij zo'n 1600 bonkaarten en 86.000 rantsoenbonnen buit.

HET GUERRILLA-FRONT.
Naast vele andere gevallen is het wel van belang te weten, dat de distributie-bureaus te Ten Boer (Ge.) (31 Aug), Scherdt, penzels, Geldermalsen, Staphorst en Vollenhove allen, geheel of gedeeltelijk, van hun kostbaren inhoud hebben moeten afsterven voor de vaderlandse zaak, ondanks de verzetsbewaking enkele weken geleden ingesteld; dat KEULEN, politie-president te Utrecht is doorgeschoten, evenals de politie-beambte de Bruyn te Overzicht; dat een aanslag is gepleegd op den politie-commissaris Woerts te Busssum; dat te Obdam twee leden van de mareschaussee, die enige onderzoekers moesten overbrengen naar een kamp, daar niet zijn aangekomen en met hun arrestanten spoorloos zijn verdwenen; dat te Boskoop door het toedoen van een agent van politie; zoo dat te Bontkoop door het toedoen van de twee vertegenwoordigers van de „wettige overheid“ in diezelfde cel zijn opgesloten; dat te Heerze (N.Br.) het gemeentehuis is afgebrand; dat de onderwijzer te Borger, die zijn werk ervan maakte, onderduikers aan te brengen is doodgeschoten.

DOORVECHTEN.
In de afgelopen weken zijn er op tal van plaatsen razants gehouden ondergedoken. Op de meeste plaatsen praktisch zonder enig succes voor den vervolger; op sommige plaatsen — met name daar, waar verrad in het spel was — met meer succes. In de laatste gevallen werden meerdere ondergedoken meegevoerd, terwijl ook sommige gastheren getroffen werden deels door gewapenschap, deels door boete, deels door zien. Het heeft geen zin strijdsveelgeloof te voeren en te doen alsof het onderduiken en het brengen van ondergedoken kinderspel is. Wij moeten toch den vijand, noch de methoden, die bij volgt bij het gebruik van verraderlijke elementen, noch de straffen, waarmede hij ons treft, onderschatten. Wij moeten ze echter ook niet overschatten. Het is van betekenis, dat de vijand in de meeste gevallen volkomen faalt in het boven water brengen van de ondergedokenen. Er zijn middelen te bedenken, die het werk der verraders te doen mislukken kloekmoedigheid, om het werk der verraders te doen afleiden en de verraders te doen afleiden.

Boven: het oude gemeentehuis van Ten Boer. Links: krantenartikel over (onder meer) de overval in Ten Boer, in de nacht van 30 op 31 augustus 1943. Rechts: bekendmaking van de gemeente Ten Boer over de uitreiking van boter- en vetkaarten op vertoon van distributiestamkaarten.

FOTO'S COLL. CULTUUR-HISTORISCHE VERENIGING TEN BOER/ARCHIEF DVNH

DION SMITS

Het is een heldere, frisse zomernacht, de nacht van 30 op 31 augustus 1943. De naar vrijheid snakende bevolking slaapt, als twintigers Jan de Jonge, Pieter Gootjes, Jan Broens en Willem te Lindert hun fietsen nog eens goed controleren en hun maskers strak ombinden.

Wanneer de klok 01.00 uur slaat, trappen de verzetstrijders via een kleine omweg naar de achterkant van hotel Het Oude Raadhuis in Ten Boer, waar de leider van de distributiedienst, Hendrik Frima, door de week slaapt. De vier parkeren hun fiets en sluipen richting zijn slaapkamerraam. Een van hen pakt een mesje. Alsof hij het dagelijks doet, snijdt hij met beleid het raam uit de spionning.

Been voor been dringen ze in de hotelkamer van de slapende Frima. Net wanneer een van de verzetsmannen het gordijn aan de kant schuift, schrikt Frima wakker. Hij begint in het Duits te praten, uit angst dat de Duitsers hem komen halen. „Rustig maar, zegt een van de jongens, we zijn van de goede kant en je moet ons helpen.“ De verzetsslieden gijzelen Frima en nemen hem zo stil en onopvallend mogelijk mee naar de oude school. Daar zit

Peter Beukema uit Gouda voor de Kloosterkerk in Ten Boer. FOTO DVNH

het uitgiftepunt van distributiebonnen waarmee de bevolking voedsel en kleding kan halen. In het gebouw staat een enorme kluis waar grote aantallen bonnen en rantsoenen liggen.

De afstand tussen het hotel en de oude school is slechts een paar honderd meter. Maar tussen de gebouwen in staat het gemeentehuis met uitkijktoren waarin dag en nacht bewakers zitten. Een verkeerde stap in het zicht betekent de dood.

Via een vooraf bedachte route sluipen ze in de stilte van de nacht naar de oude school. Eenmaal in het gebouw dwingen ze Frima met zijn sleutel de kluis te openen. Alles verloopt volgens plan. Zonder te aarzelen gehoorzaamt hij en opent de kluis. In rap tempo worden maar liefst 1613 bonkaarten en 85.876 rantsoenbonnen in grote postzakken gestopt.

Wanneer alles buitgemaakt is, kan de volgende stap van het plan begin-

nen: het opsluiten van Frima in de kluis, zodat hij geen alarm kan slaan. Maar de distributieleider verzet zich hevig: „Er zit geen ventilatie in! Alsjeblieft, stop mij niet in de kluis.“ In plaats van een opsluiting dwingen ze hem om een uur in het pand te blijven zonder alarm te slaan. „Als je dat wel doet, schieten we je direct neer. We houden je in de gaten!“ Met deze woorden verlaat het viertal, dat onderdeel van ‘de knokploeg’ van het verzet is, het pand en reist met

een deel van de buit af naar Bedum, zo'n 8 kilometer van Ten Boer. De bonnen worden verdeeld over onderduikers in de buurt.

Op dit bijzondere verhaal stuitte Peter Beukema (60) toen hij onderzoek deed naar het verleden van zijn vader. „Mijn vader Jan Wietze Beukema (1924, red.) werkte vanaf 1941 in het gemeentehuis van Ten Boer. Omdat hij bang was om te moeten werken voor de Duitsers, regelde hij met medewerking van het gemeen-

‘Op een gegeven moment bijt je je erin vast en wil je het weten ook’

tehuis een vals persoonsbewijs dat zijn geboortedatum met een jaar omhoog sjoemelde. Toen de druk van de Duitsers toenam (1943, red.) en bijna alle 18- en 19-jarige mannen moesten werken, besloot hij op 1 juni van datzelfde jaar zijn ontslag in te dienen. Vervolgens dook hij tot de bevrijding onder in Zuidlaren.“

Door verhalen van zijn vader en het lezen van veel archiefstukken kwam Beukema erachter dat er een overval had plaatsgevonden op het distributiekantoor waar zijn vader destijds werkte. Dit stimuleerde hem onderzoek te doen. Na anderhalf jaar heeft hij de complete overval gereconstrueerd. „Ik heb overal gezocht om snippers aan informatie te winnen totdat de puzzel compleet was.“

Drie van de vier overleefden de oorlog. Willem te Lindert, politiegagent in Groningen stad, was een van hen. Te Lindert gaf leiding aan deze overval en nam deel aan acht andere. Hij was onder meer betrokken bij de gigantische overval op drukkerij Hoitsema in Groningen, in 1944. Meer dan 133.000 bonkaarten werden buitgemaakt. De tweede die de oorlog overleefde was Jan de Jonge, ook hij was ex-politieagent en actief in het verzet.

De derde, rechtstudent Pieter Gootjes, besloot na een aantal verzetsocties onder te duiken bij een boer in Middelstum. In 1944 werden hij en de andere onderduikers op dat adres verraden. Toen de Duitsers de boerderij binnenvielen, ontstond er een vuurgevecht, waarna ze het op een lopen zetten. Eén van hen raakte gewond, dus konden ze niet ver vluchten. De Duitsers haalden later schoot de versterking met automatische wapens de onderduikers dood. Onder wie Pieter Gootjes.

De laatste van de vier was meubelhandelaar Jan Broens. Onder druk van de Duitsers heeft hij verraad gepleegd, door twee namen van illegalen te noemen. Na de oorlog is hij daarvoor veroordeeld. Hij kreeg een korte voorwaardelijke gevangenisstraf. De straf was mild, omdat ook rekening werd gehouden met zijn verzetwerk. Op 89-jarige leeftijd overleed hij.

Hendrik Frima werd na de oorlog hofd van een distributiedienst in Harren.

Beukema haalt veel voldoening uit zijn diepgaande onderzoek. „Op een gegeven moment bijt je je erin vast en wil je het weten ook. Voordat ik de overval kon reconstrueren moest ik eerst alle feiten verzamelen en ontdekken welke puzzelstukjes ontbraken. Dat speurwerk geeft voldoening; zeker als het succes leidt.“

Ook het verhaal op zich bewondert hij. „Veel respect voor de moed en durf van de verzetstrijders die ‘voor de goede zaak’ acties als deze ondernamen en daarbij grote risico's liepen. Het was de eerste overval op een distributiekantoor in de provincie Groningen, in een periode dat er bij de ondergrondse nog niet veel ervaring was met dit soort acties.“